

editörden

Yeryüzünde sürekli bir varoluş mücadelesi veren insanın, biri dikey diğeri yatay olmak üzere iki temel ilişki içinde olduğunu söyleyebiliriz. İnsan, dikey ilişkisinde aşkın bir varlıkla bağ kurmakta ve bu bağ, bir yandan onun kendi varoluşunu açıklarken, diğeryandan da bu varoluşu anlamlı hale getirmektedir. Eskiye ni dergisi, bir önceki sayısında “İnsan-Tanrı” ilişkisini ele alırken, insanın bu dikey ilişkisine odaklanmış ve insanı “dini” ve “aşkın” bir varlık olarak incelemiştir.

Eskiye ni dergisi bu sayısında ise insanı daha çok “sosyal” ve “siyasal” bir varlık olarak ele almakta ve bu düzlemde “İnsan-Toplum ve Devlet” üçgeni üzerinden onun yatay ilişkilerini yorumlamaktadır.

Yatay ilişkileri içinde insan paradoksal bir konuma sahiptir: Bir yandan hemcinsleriyle “Toplum” halinde yaşamak isterken, diğeryandan da oluşturduğu toplumsal kurumlarla kendi özgürlüğüne sınırlar koymaktadır. Bu süreçte insan hayatı, “özgürlük” ile “teslimiyet” arasında dinamik bir gel-git sergilemektedir. Bu paradoksal durumu ifade etmek üzere çağdaş Müslüman sosyolog-düşünür Ali Şeriatî, insanın “dört zindanı”ndan bahsetmekte ve sürekli özgürlük arayışı içinde insanın bu zindanlardan kurtulmak için sürekli bir mücadele içinde olduğunu söylemektedir. DOĞA, insanın ilk zindanıdır. Doğa karşısında hemcinsleriyle birlikte geliştirdiği araçlarla ve kurumlarla insan, ilk insan toplumlarında özgürleşme sürecini başlatmıştır. Toplumsal gelişme, bir bakıma doğadan özgürleşme yönünde gelişmiştir. İnsan, doğadan özgürleştiğçe TOPLUM denilen dünyada varolmaya başlar ve tümüyle kendi inşa ettiği yeni bir zindana sığırır. TOPLUM ve TARİH, Şeriatî’ye göre insanın kendisinden kaçamadığı diğeryzindanlardır. Zaman zaman gnostik eğilimler içine giren insan, kendi ördüğü ağdan kurtulmayı denemişse de, tarihsel gelişme sürecinde kurumsal ve sosyal denetim azalmak bir yana, giderek artmıştır. Hatta modern toplum, egosantrik bir insan tipini ortaya çıkarmakla insan kendi EGO’sunun zindanına mahkûm olmuştur. İnsan, modern toplumda kışkırtılan ve bir türlü doyurulamayan istek ve arzularının peşinde koşmaktan bir türlü kendini alamamakta ve bu süreçte bitkin ve çaresiz düşmektedir.

Çağımız insanı, “kendisi olmayan insan” olarak kesin bir yabancılaşma içindedir. Bu yabancılaşma olgusu, özellikle insanın toplum ve devletle ilişkileri içinde düşünülmesi ve çözümlenmesi gereken bir sorundur. Eskiye ni, bu soruna parmak basan bir dosya hazırlarken ona yol gösterecek arayışların ipuçlarını vermeyi de amaçladı. Bu amaçla hazırladığımız dosya üç bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde; insan-toplum ve devlet ilişkileri en genel ve kuramsal anlamda ele alınmaktadır. Sosyolog Kadir CANATAN, insan ve toplum ilişkilerini sosyolojik kuramlar açısından bir çözümlemeye tabi tutuyor ve bir bilim olarak sosyolojinin insanın kendini tanıma yolundaki macerasına eğiliyor. İktisat bilimci Mustafa ACAR ise “Barış, İstikrar ve Refahın Formülü: Özgür ve Sorumlu İnsan, Açık Toplum, Sınırlı Devlet” adlı çalışmasıyla insanın barış, istikrar ve refahı için açık ve sınırlı bir devletin zorunluluğuna işaret etmekte ve ayrıca özgür ve sorumlu bir insan anlayışına duyulan ihtiyacı dile getirmektedir.

Dosyanın ikinci bölümünde yer alan çalışmalar, farklı siyaset felsefelerinin insan, toplum ve devlet konusundaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Siyaset felsefesi uzmanı Hanifi MACİT, “Marksist Düşüncede İnsan Doğası, Toplum ve Devlet” adlı çalışmasıyla çağımızın gnostik akımlarından biri olan Marksizm’in temel iddialarını ele almaktadır. Siyaset bilimci Kudret BÜLBÜL “Özgürlüğün Serencamı” adlı makalesinde insanın özgürlük mücadelesine ve bu mücadeleyi temellendiren liberal ve Marksist ideolojilerin yaklaşımlarını irdelemektedir. Bu bölümde Kemal BAKIR’ın makalesi, çağdaş anarşizmin antik Yunan’daki köklerine eğilmektedir. Söz konusu makalelerde incelenen ideolojiler (Marksizm, liberalizm ve anarşizm), Batı uygarlığının ürettiği anti-kurumsalçı gnostik akımlardır. Hepsisi de özgürlük adına insanın ürettiği kurumlara saldırmaktadırlar ama kendileri de sonuçta insanın yeni bir zindanı olmaktadır. “Panoptikon

ve “Görünerek” Toplumlaşmak” adlı denemesiyle sosyolog Kubilay AKMAN, modern toplumda insanın nasıl kısıpaca alındığını ifade etmeye çalışıyor.

Bu bölümün son iki makalesinde uluslar arası siyaset bilimci Ramazan GÖZEN, son zamanların en önemli uluslar arası tartışması olan Wikileaks olayı üzerinden insanı dış siyasetin bir dinamiğı olarak ele alırken, sosyolog Celalettin VATANDAŞ insan özgürlüğüne şekil veren bir kurum olarak ahlaki sosyolojik bir gözlemlle incelemektedir.

Üçüncü bölüm, Türkiye özelinde birey ve yurttaş olarak insanı; bir başka deyişle insanın toplum ve devletle ilişkilerini sorgulamaktadır. Bu bölümde devlet-yurttaş ilişkilerini düzenleyen ve “Toplumsal Sözleşme” olarak nitelenen anayasa tartışmalarına değinen siyaset ve hukuk felsefeleri uzmanı Yıldırım TORUN, neden yeni ve sivil bir anayasaya gereksinim olduğunu açıklıyor. Bu bölümde Kadir CANATAN bir başka yazısıyla, Türkiye toplumunun ne kadar bireyci olduğu sorusuna bir cevap arıyor ve Türkiye toplumuna özgü bireyciliğın ipuçlarını yakalamaya çalışıyor. Genç sosyolog Murat ÖZKUL ise demokratik sistemde halk ile devlet arasındaki ilişkileri sağlamada önemli bir işlevi olan siyasal partilerin rolüne değiniyor. Bu bölüm, İslam felsefesi uzmanı Hasan AYIK’ın, “Necip Fazıl’dan Nurettin Topçu’ya Hareket Felsefesi” üzerine bir denemeyle bitmektedir.

Bu dosyanın genel konusu ve Türkiye’de yapılan anayasa tartışmaları, bize bu konuda uzman bir isim olan anayasa hukukçusu Mustafa ERDOĞAN ile bir söyleşi yapmayı ilham etti. Kendisiyle güncel konulara yapısal ve tarihsel bir perspektiften yaklaşım yapmaya çalıştık. İlgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Hem kuramsal hem de pratik ve güncel boyutlarıyla zengin bir dosya çıkarmaya çalıştık. Dosya editörleri olarak bu dosyanın ortaya çıkmasına katkıda bulunan tüm meslektaşlarımıza ve hocalarımıza teşekkür ediyoruz. “Zihinsel Tutsaklık ve Araçsallaşmanın Verdiğı Hazlar” başlıklı denemesinden dolayı Muhammet ÖZDEMİR ve önceki dosyada yer alması gereken “İnsan-Tanrı İlişkisi Bağlamında Felsefe-Din Antagonizması” başlıklı makalesini bu sayıda yayınladığımız Münir DEDEOĞLU’na teşekkür ediyoruz. ■

Kadir CANATAN - Yıldırım TORUN